

Det østrigske mindesmærke ved Sankelmark

Mindesmærket er bygget af kampesten. Hvor disse kampesten kommer fra, kan du læse i artiklen »Arnkiel Parken« på side 24-27.

SLESVIG-LIGAENS LANDSMØDE 2023

Se mødeindkaldelsen på
bladets bagside samt dagsorden
og bilag på siderne 28-31.

Kære medlemmer af Slesvig-Ligaen og læsere af Thyras Vold

v/ *Horst-Werner J. Knüppel*

Det er sommer, der er fuglekvidder morgen og aften, kirsebærrene er ved at få røde kinder og vi oplever naturen klædt i sin grønne dragt. Solen står højt på himlen, og vi kan i år opleve duften af det fineste hø. Her og der længes især landbruget efter lidt nedbør. Tørken har fået myndighederne til at forbyde det traditionelle sankthansbål i næsten alle egne af landet og i Sydslesvig.

Medio maj blev der afholdt såvel kommunal- og amtsrådsvalg i Slesvig-Holsten. Efter de gode resultater for SSW til såvel Forbunds- og Landdagsvalget var alle sejl sat for, at SSW på lokalt plan skulle styrkes. På valgaftenen fik jeg mulighed for at følge optællingen i Tønning. Efterhånden som resultaterne dukkede frem på skærmen, steg stemningen i mindretallet. Billedet var éntydigt i hele Sydslesvig – fremgang i næsten alle kommuner og amter. I flere kommuner er SSW i dag enten det største eller næststørste parti! Mindretallets parti SSW har under valgkampen forstået at bruge et sprog, som vælgerne forstod. Der blev formuleret en politik, som vælgerne ønskede at støtte op om. Nu er det op til de mange valgte repræsentanter og mindretalspartiet at følge op på den tillid, vælgerne har vist SSW. Der er en bunden opgave, der venter forude. Vælgerne forventer politiske resultater, der adskiller sig fra det, de har vendt ryggen til. Vi håber, at SSW i dialog med borgerne kan skabe resultater til gavn for alle i landsdelens kommuner og amter. Slesvig-Ligaen vil også på dette sted ønske SSW til lykke med den store fremgang og til lykke med det mandat, der blevet jer givet. Et til lykke til hele Sydslesvig og til landsdelens borgere.

Dette års årsmøder blev holdt under mottoet: "Frivillig – fordi jeg ikke kan lade være!" Tre dage var Sydslesvig klædt i festtøj, hvor Dannebrog prægede alle egne. Solen stod højt på himlen og arrangørerne kunne glæde sig over en skyfri himmel. I en tid, hvor der sættes fokus på frivillighed såvel nord som syd for grænsen, var dette års årsmødemotto velvalgt. I en tid, hvor vi aldrig har haft det bedre, er det frivillige arbejde vigtigere end nogensinde. Der er brug for frivillige i såvel kommunalt regi og i hele det frivillige foreningsarbejde. Via det frivillige arbejde opleves fællesskabet, som er så vigtigt for såvel store som små. I frivilligt arbejde knyttes vi sammen til fællesskaber, hvor selvbevidstheden styrkes, hvor vores holdninger udfordres og prøves, hvor nye personlige kompetencer udvikles, og hvor forskelligheden skal respekteres.

De mange unge, som igennem de seneste år er blevet inddraget i det frivillige arbejde, prægede årsmødetalerne dette år i Sydslesvig. Mange unge er blevet engageret i de politiske fællesskaber for derefter at blive valgt ind i kommunalbestyrelserne og i amtsrådene. For dem alle venter der spændende opgaver forude. Her er det vigtigt, at såvel partiet og de mere erfarne lærer dem det politiske håndværk og støtter op om de mange nye idéer, der vokser frem. Det samme vil også være tilfældet i det øvrige foreningsliv. Det er de frivillige, der er grundstammen i et aktivt og blomstrende foreningsliv. For det danske mindretal i Sydslesvig kan eksistensen være truet, såfremt det frivillige arbejde ikke prioriteres og værdsættes.

Landsindsamlingen til fordel for det danske arbejde i Risby fortsætter også i 2023. Alle midler, der indgår, vil blive brugt til inventar og udstyr til Kragelunds Kulturhus i Risby (tidligere Risby Danske Skole). Støttebeløb kan indbetales på følgende konto:

Sydbank (Danmark): reg.nr.: 8065 kontonr.: 1056964
Union Bank (Sydslesvig): IBAN: DE37 2152 0100 0000 0339 95
– BIC: UNBNDE21XXX

På vegne af Slesvig-Ligaen vil jeg takke for alle bidrag, såvel store som små.

Slutteligt vil jeg lige omtale kontingentopkrævningen for Sydslesvig, som for de fleste opkræves via "Einzugsermächtigung". Dette system fungerer rigtig fint, såfremt Slesvig-Ligaen altid har det aktuelle kontonummer for medlemmerne. Skiftes der bank, eller får medlemmerne nyt kontonummer, er det ikke muligt at trække det kontingent, vi har fået fuldmagt til. Desværre har mange skiftet bankforbindelse/fået nyt kontonummer, uden at det er blevet meddelt Slesvig-Ligaen. Kontingentteamet er for alvor kommet på arbejde. For at vi igen har de aktuelle data, vil det være nødvendigt, at I som medlemmer meddeler os jeres nye bankforbindelse, hvilket kan ske til formandens adresse/mail. Alternativt udsendes der et brev til jer, hvor vi beder om de nye kontooplysninger. Da sidstnævnte desværre er forbundet med en ekstra udgift for Slesvig-Ligaen, håber vi, at de nye data kan tilgå os, uden at det belaster foreningen økonomisk. På forhånd tak.

Inden længe vil sommerferien præge bybilledet og sommerhusområderne såvel nord som syd for grænsen. I Slesvig-Ligaen vil vi ønske jer alle en rigtig god og solrig sommerferie med masser af oplevelser. Må de mange indtryk være en god hjælp, når hverdagen og hverdagens gøremål banker på. En rigtig god sommer til jer alle.

**Spørgsmål til medlemskab og adresseændringer bedes rettet til:
Horst-Werner J. Knüppel
Mail:horst.wj.knueppel@gmail.com**

Trivsel gennem given, tagen og udfordringer

Forleden deltog jeg i et arrangement, som Sct. Georgs Gilderne i Danmark, Sønderjyllands Distrikt, stod for. Det blev afholdt i medborgerhuset Damms Gård i Felsted, og arrangementet var en såkaldt Ridderhal, en hyggelig forsamling af gildespejdere fra hele Sønderjylland inklusive Sydslesvig, hvor 2- 3 frivillige kandidater skal aflægge et Riddersvar, hvorefter distriktsgildeme-steren slår dem til »Sct. Georgs Gilde-Riddere« med et »Sct. Georgs-sværd«.

Før dette skal kandidaterne have deltaget i 3 samtalemøder med en eller to riddervejledere, der efterfølgende stiller dem et spørgsmål til overvejelse, som de skal besvare under den festlige, traditionsrige Ridderhal. Besvarelserne varer i reglen hver 10-15 minutter.

Jeg var imponeret over talerne, der alle havde forskellige spørgsmål som oplæg, men, som det viste sig, faktisk alle havde noget med trivsel at gøre. Og begrebet trivsel er jo netop noget, der fylder meget i vores tid. Der er mange mennesker, der øjensynligt ikke trives i hverdagen, og det gælder både børn, unge, mennesker i erhvervsalderen og pensionister.

Det første spørgsmål lød som følger:

1. Du bor i Sønderjylland, den nordlige del af det fhv. hertugdømme Slesvig, der gik fra Kongeåen til Ejderen. Her har der boet og bor stadig danskere, tyskere og frisere, der nu trives i et »for hinanden og med hinanden« i gensidig respekt. Sådan har det ikke altid været. Nu er der endda kommet mange fremmede kulturer til. Hvordan mener du, at århundreders kultur møde mellem dansk/tysk og frisisk har påvirket sønderjydere måde at tænke på?
2. I det forhenværende hertugdømme Slesvig, der nu hedder Sønderjylland/Nordslesvig og Sydslesvig har der i århundreder boet danskere, frisere og tyskere, der nu lever sammen i en ånd af samdrægtighed, men i de sidste 50 år er der kommet særdeles mange fremmede kulturer ind i vores grænseland, der ofte gør det svært både for den stedlige befolkning og for tilflytterne at finde fælles fodslag i hverdagen. Hvad gør du for at hjælpe tilflyttere på vej i vores samfund?
3. Der bruges rigtig mange penge på det danske skolesystem. Det er statsministerens hensigt, at hun vil være børns og unges "statsminister", så børn i Danmark kan få en både indholdsrig, tryk og lærerig barndom. Alligevel kommer der hele tiden meddelelser om, at et foruroligende antal børn får stillet diagnoser eller bare ikke trives. Rigtig mange lærere og børnehavepædagoger klager over for meget administrativt arbejde, så der ikke er plads til det egentlige pædagogiske arbejde med og for børnene. Kan skolerne lære af spejderbevægelsens metoder og pædagogiske ideer?

Kandidat nr. 1 gik ind på det brogede kulturliv, ja ligefrem kultursammenstød, de sønderjyske generationer har oplevet siden hertugdømmet Slesvigs opståen med Knud Lavard som grænsejarl/første hertug af Slesvig i 1115. Her i

det gamle hertugdømme Slesvig, det nuværende Sønderjylland og Sydslesvig, har befolkningerne med tysk, dansk og frisisk sprog levet sammen både i samdrægtighed og i strid og konkurrence med hinanden. Selvom der stadigvæk hæges om de forskellige sprog og kulturer i de forskellige mindretalsområder, så er både mindretallene og flertalsbefolkningerne i de nuværende landsdele Nordslesvig og Sydslesvig stort set nået frem til en fællesskabsfølelse, der hedder „for hinanden og med hinanden i gensidig respekt“. Der har været arbejdet på det i mange år, og det er et fantastisk opnået gode, der styrker menneskers trivsel i grænselandet.

At det ikke er en selvfølgelighed, at det er sådan, kan vi se på vores egen historie, på de slesvigske krige i 1848 -1850 og i 1864, men også på følgerne af Tysklands besættelse af Danmark i 1940.

Der skal naturligvis fortsat arbejdes på at både udbygge og bevare denne skønne samdrægtighed. Mange af de unge i Sønderjylland og Sydslesvig giver netop udtryk for, at de kan lide dobbeltheden/tredobeltheden (dansk/tysk og frisisk). Desværre er karrieremulighederne i grænselandet for disse unge ikke så gode, at de allesammen kan få et job i i vores dejlige hjemegn.

Kandidat nr. 2 gik ind på det aktive arbejde, der burde gøres af os alle med henblik på at integrere flygtninge og migranter i vores samfund. De nye beboere, der kommer mange steder fra og som har en meget forskellig baggrund, har i allerhøjeste grad brug for vores hjælp, hvis de skal kunne klare sig i dagligdagen. Man skal huske på, at mange af dem er traumatiserede grundet krigsrædsler, tortur, fattigdom og flugt. Den første hjælp, man kan give disse nye medborgere er naturligvis husly, mad, tøj og penge. Men målet må jo være, at de kan blive en del af et arbejdende samfund. Og her starter det med sprogindlæring og mentorhjælp, så de nye kan blive hjulpet godt på vej, ikke mindst, så de kan

lære vores kultur og måde at tænke på at kende, at de kan lære at forstå og acceptere den. Denne aktive, personlige indsats er uvurderlig, og kandidat nr. 2 kunne fortælle om sin mentorvirksomhed for en udenlandsk læge, der fx aldrig havde spekuleret over, at fattige piger i visse lande ikke må gå i skole, når de har menstruation, fordi de mangler menstruationsbind. Vedkommende læge, som hun stadig var mentor for, var dybt taknemmelig for både den sprogindlæring og anden hjælp, han havde fået af kandidaten. Den havde hjulpet ham og hans kone, der også er læge, med at kunne forstå meget af dansk kultur og at kunne trives i Danmark. De nye indsigter havde ligefrem fået ham og konen, til at starte en hjælp netop til ovennævnte fattige piger i deres hjemland, så de også kunne få lov til at gå i skole hele tiden.

Kandidat nr. 3 startede sin tale med de aktuelle beretninger i medierne om mange børns mangel på trivsel i børnehaver, skoler og andre steder. Hun beskrev, hvordan børn af i dag bliver evalueret og beskrevet af institutionerne. Deres udvikling bliver styret af pædagoger og lærere i samarbejde med forældrene, og samtidig bevirker lovgivningen, at læreren/pædagogen bliver draget til ansvar, når et barn kommer til skade enten fysisk eller psykisk. Dette betyder ganske sikkert en del begrænsninger i børns fysiske og psykiske udvikling. Her kan der gives følgende eksempel: En pædagog/lærer giver børnene lov til at klatre i træerne. Et af børnene falder ned og kommer til skade. Der skal tilkaldes lægehjælp, måske en ambulance, og der skal skrives en beretning til forsikringen. Måske kommer der en politianmeldelse fra forældrene, der anklager læreren for uansvarlighed.

Ja, man kan forstå, at frygten for, at der kan ske ulykker, som man kan drages til ansvar for, begrænser lærernes/pædagogernes lyst til at lade børn udfordres med f.eks. klatring i træer eller lignende aktiviteter.

Ridderkandidaten berettede derefter om en

Det er interessant , udfordrende og udviklende for børn at få lov til at klatre i træer.

spejderoplevelse i barndommen, hvor hun og hendes patruljekammerater havde været på Spejdergården Tydal i Sydslesvig uden anden voksen leder end bestyreren på stedet, der kom en gang imellem for at se, hvordan de klarede sig. De havde fået lov til at tage på kort kanotur på floden Trene.

De sejlede først med strømmen. Da de ville padle tilbage, var strømmen så stærk, at de blev nødt til at slæbe kanoerne hjem over mark og eng. Det havde været en oplevelse, der havde styrket hende og kammeraterne, mente hun. Netop, fordi det havde været en kæmpe udfordring for piger på omkring 12 år.

Taleren var af den opfattelse, at udfordringer, der er krævende og skal løses uden voksnes hjælp, lader børn trives og gro, og dér kunne spejderbevægelsens metoder måske tjene til inspiration for lovgivningen.

Der er naturligvis mange andre ting, der skal til, for at mennesker trives. Her kan nævnes et godt sundhedssystem, et uddannelsessystem, en intakt natur, et arbejde med god løn og meget, meget mere.

Men sandt er det efter min opfattelse, at det at kunne være noget for andre, at kunne klare dagen og vejen selvstændigt, at kunne udfordres og klare ærterne selvstændigt, at kunne tage imod og selv at kunne give, betyder uendeligt meget for vores trivsel, og det gælder for alle, om det nu er børn, unge, erhvervsaktive eller pensionister.

Ami Jessen

SSW fik en jordskredsvalgsejr til kommunalvalget i Slesvig-Holsten

af
Martin Lorenzen
SSWs landssekretær

Valgresultatet er historisk

Til kommunalvalget i Slesvig-Holsten den 14. maj 2023 fik mindretalspartiet SSW det bedste valgresultat til et kommunalvalg nogensinde. Selv om SSW kun stillede op med egne kandidater i Sydslesvig, Kiel og Helgoland vandt partiet 50.783 stemmer og 4,4% af stemmerne i hele Slesvig-Holsten. I forhold til det sidste valg i 2018 er der næsten tale om en fordobling af stemmerne. I 2018 fik SSW kun 25.989 stemmer og 2,3% af stemmerne i hele Slesvig-Holsten.

Kommunalvalget i år blev altså et jordskredsvalg til fordel for SSW. Både i Flensburg, Harreslev, Garding, Sønderløgum og Arnæs/Arnis blev SSW det største parti. I kredsene Slesvig-Flensburg, Nordfrisland og Rendsborg-Egernførde og i byen Kiel var der ligeledes markant fremgang. Også i større byer som Husum, Egernførde, Rendsborg og Nibøl var der en meget stor fremgang for SSW. Samlet set har SSW nu 260 kommunalpolitikere mod 175 ved sidste valg. Dvs næsten 40% af de kandidater som partiet opstillede blev valgt ind i kredsene, byerne eller kommunerne. Selv landdagsmedlemmerne

Lars Harms og Christian Dirschauer blev valgt til byrådene i henholdsvis Husum og Flensburg, da de vandt deres valgkredse direkte. I Flensburg vandt partiet 11 valgkredse direkte og i Harreslev endda alle 12 valgkredse direkte. Noget som aldrig er sket før i partiets historie.

Forberedelserne og valgkampen

SSW stillede op til valget med 619 kandidater i 66 kommuner. Dermed var næsten hvert femte SSW-medlem kandidat til kommunalvalget. Mobilisering i vores egne rækker var atter lykkedes og motivationen var, med de to valgsejre fra 2021 (Forbundsvalget) og 2022 (Landdagsvalget), helt i top. Siden efteråret 2022 forberedede SSWs landsforbund sammen med amtsforbundene og distrikterne valgkampens detaljer. Kandidaterne blev skolet. Et overordnet kommunalvalgprogram blev besluttet og mange initiativer blev planlagt og senere gennemført lokalt. Partiets medlemmer og deres sympatisører var utroligt aktive, både i forberedelserne og i gadevalgkampen, hvor SSW i den grad var synlig i hele Sydslesvig med kandidater, plakater, brochurer og meget, meget mere.

Med den overordnede kampagne »Damit das Leben bezahlbar bleibt« kombineret med lokale slogans og mærkesager, lykkedes det ikke kun at mobilisere hele mindretallet, men også mange fra flertalsbefolkningen valgte denne gang SSW. I en tid med krig i Europa og stor usikkerhed, hvor den generelle inflation og prisstigninger især på el og varme er et stort økonomisk problem for store dele af befolkningen i Slesvig-Holsten, ramte partiet atter plet med sine mærkesager. SSW fremstår p.t. for mange i flertalsbefolkningen som et godt politisk alternativ, der er inspireret af nordisk politik, som har stor anseelse hos mange.

Perspektivet og forventningerne

Kommunalvalget blev altså et stort gennembrud for SSW. I mange byer, kredse og kommuner vil SSW få vigtige poster og dermed præge den lo-

Aktuel kommentar

kale politik endnu mere end vi har gjort det før. F.eks. regnes der med, at mindretalspartiet stiller med bypræsidenten i Flensborg, borgerforstandere i både Harreslev og Hanved, borgmester i Store Vi og mange, mange andre vigtige poster. Dermed har vi nu opnået den situation, at SSWs politikere faktisk i mange sammenhænge nu skal repræsentere alle borgere, altså også flertalsbefolkningen.

Forventningerne til SSW er selvfølgelig store og det vil blive meget vigtigt, at vores kommunalpolitikere satser på at omsætte partiets mærkesager i de kommende år - især vores mindretalspolitiske og regionale krav. Landsforbundet og amtsforbundene vil understøtte de mange nye kommunalpolitikere med kurser og informationsmøder.

Siden forbundsvalget med SSWs første forbundsmedlem siden 1949 er partiets syn-

lighed i den grad blevet forbedret og samspillet med partiets stærke og store landdagsgruppe har gjort at vores politiske synspunkter og forslag har fået meget mere opmærksomhed i den offentlige debat i Sydslesvig og Slesvig-Holsten. Dette har sammen med mange gode kandidater været grundlag for vores valgsejr til kommunalvalget.

Med tre historiske valgsejre i træk, har SSW fået et stort politisk gennembrud, både på lands- og kommunalt plan. Samtidig er generationsskiftet i ledelsen og lokalt slået igennem, idet mange yngre SSWere er blevet valgt. Det tegner godt for SSWs fremtidige politiske arbejde for det danske mindretal og friserne.

Martin Lorenzen
SSW's landssekretær

Den skønne og interessante halvø Gelting Birk i Sydslesvig

Gelting Birk med den maleriske lagune ved Gelting Bugt. Et paradis for vilde dyr, fisk og fugle og naturligvis også for mennesker, der er på besøg.

Der findes utroligt mange smukke områder i Sydslesvig, og et af dem er Gelting Birk, en halvø, der ligger lige ved Flensborg Fjords udmundning i Østersøen og lige nordvestlig for Gelting by. I tidligere tid var en del af den nordvestlige del af det nuværende Gelting Birk en ø, der hed Bæverø/Beveroe, formodentligt, fordi der har boet bævere der. Området hedder stadig Beveroe på tysk, og det er naturligvis den gamle danske staveform for Bæverø, der har overlevet.

Halvøen Gelting Birk har haft en omskiftelig historie. Indtil 1652 blev området kaldt for Birkeøen. Af denne grund formoder man, at hele området engang har været en ø. Halvøens nordligste punkt bærer navnet Birk Nakke. Herfra har man et flot syn over til Kegnæs i Danmark. Gelting Birk har engang hørt under Gelting Gods/Gelting Slot, der også har en omskiftelig historie. Et birk var en mindre retskreds ved siden af herredstinget jvf. den tyske betegnelse Bezirk.

For at få mere landbrugsjord byggede man i 1824 to møller, der både skulle male korn, men også afvande lagunen ved Gelting Bugt. Den ene af møllerne, den smukke stråttækte og nænsomt istandsatte Charlotte, står der endnu og kan beundres af de ca. 80.000 gæster, der hvert år tager til området for at nyde naturen og den kæmpe oplevelse, det er, at bevæge sig ad vandreruterne.

En kystbræmme blev erklæret for naturreservat i 1934. Siden 1986 er hele området blevet et natur- og fuglereservat.

Gelting Birk

Det samlede areal er på 773 ha. Oprindeligt var Gelting Birk en smal landtange, der gik nede fra Falshoved/Falshöft mod nord og langsomt forbandt Bæverø med landtangen gennem sandaflejringer. Derved dannedes Gelting Nor.

I 1581 byggede man det første dige for at kunne udnytte jorden rent jordbrugsmæssigt. I 1750 byggedes det andet dige. Der er senere blevet bygget flere diger.

Den store mose blev inddiget i 1820'erne. Der byggedes to vindmøller, der udover maling af korn skulle hjælpe til med afvandingen af området. Den ene vindmølle blev senere revet ned, og vindmøllen Charlotte blev først taget af brug i 1970, efter at man havde etableret et regulært pumpeværk på stedet med henblik på afvanding. Indtil 2013 var vandspejlet sænket til 3,20 m under havoverfladen. Fra den tid af har man dog igen forhøjet vandstanden via et rør fra Fovlshoved/ Falshöft så der igen kan opstå nye laguner og saltenge.

Den smukke vindmølle Charlotte, bygget i 1824, der var i drift indtil 1970. Den blev benyttet både til afvanding af vådområderne og til maling af korn.

Der blev sat polske vildheste, Konik-hestene ud på halvøen i 2002. Det var meningen, at der med tiden skulle være ca. 100 polske vildheste på Gelting Birk. De smukke og sejlivede heste kan klare sig i al slags vejr, og de er med til at passe naturen med deres græsning, så der ikke kommer for meget skov.

Konik-racen er en truet race. Derfor er det godt, at hestene kan leve i en beskyttet tilværelse på Gelting Birk. Man kan sige, at det er en win-win situation både for naturen og for hestene, men det er under alle omstændigheder en gevinst for de besøgendes øjne, der kan nyde synet af de viltre, spændstige dyr og deres liv.

Der er etableret 4 yderst smukke vandreruter gennem Gelting Birk. De er på hhv. 3 km, 6,2 km, 10,4 km og 13,3 km. Man skal huske at tage en kikkert og et fotografiapparat med, når man er undervejs i området, for der er så meget, man kan iagttage. Det kan også betale sig at se ned på jorden specielt om vinteren, for man kan være så heldig at finde en flinteflække fra stenalderen.

Der er omkring 250 stk. skotsk Galloway-kvæg på hele Gelting Birk, der via deres græsning også hjælper til med at holde naturen i naturlig ligevægt.

EU har erklæret Gelting Birk er for at være et internationalt naturbeskyttelsesområde, et Natura 2000 område.

Gelting Birk

Der er omkring 250 stk. skotsk Galloway-kvæg på hele Gelting Birk, der via deres græsning også hjælper til med at holde naturen i naturlig ligevægt.

Gelting Birk er et absolut fantastisk naturparadis. Der findes omkring 380 forskellige vilde planter og omkring 200 forskellige fugleracer, der enten yngler eller bare holder rast her under fugletrækkene. Der er fine muligheder for også at iagttage de imponerende havørne.

Den mægtige havørn med sit op til 2,44 m brede vingefang holder også til på Gelting Birk.

Havørnene er kommet tilbage til Sydslesvig. De statelige ørne med et vingefang på op til 2,44 meter ses flere steder i landsdelen. Udover Gelting Birk kan de blandt andet også iagttages i Gudskogen/Gotteskoog ved Nibøl/Niebüll i Nordfrisland. Der er gode muligheder for ørnene at finde næring både på landjorden og i lagunen.

Men der er også et utal af planter, både de almindelige som brændenælder, mælkebøtter, martsviol, vorterod og tusindfryd, men også mange sjældne planter som strandtidsel på Gelting Birk. Det er et eldorado for botanikere at gå rundt på stierne på Gelting Birk.

Det dufter lifligt af kamille mange steder under vandreturen. Duften blandes af duften fra hundredevis af andre planter, der er i området.

Strandtidslen er 25-60 cm høj og vokser på sandede strandbredder.

I Falshoved/Falshöft forefindes et særdeles flot udstillingshus, der orienterer de besøgende om Gelting Birk, der i hvert fald er mange besøg værd.

Det er Stiftung Naturschutz, der ejer Gelting Birk, og det er folk fra foreningen NABU (Naturschutzbund Deutschland) i Gelting, der tilser og passer området.

Der er et udstillingshus, »Integrierte Station Geltinger Birk« i Falshoved/Falshöft, der orienterer de besøgende om hele Gelting Birk. Udstillingshuset administreres i et samarbejde mellem NBU Schleswig-Holstein, Nabu Ostangeln, Stiftung Naturschutz og Nyby/Nieby kommune.

Der er gjort en del fund i området, der vidner om ældre stenalder, yngre stenalder, bronzealder, jernalder, vikingetid.

Kerneøkse fra ældre stenalder.

Angel har været tæt beboet, så tæt, at anglerne drog mod England for at tage nyt land omkring år 400. Der var ikke plads nok til alle. Der er noget, der tyder på, at Angel næsten affolkedes efter udvandringen til England, da der ikke er fundet så mange oldtidsfund derefter. Først i vikingetiden kommer der nye stednavne, og der findes igen levn i jorden.

En lang række registrerede gravhøje, hvoraf de fleste dog er forsvundet, vidner om en tæt bebyggelse gennem tiderne. Gelting Birks gunstige beliggenhed så tæt ved havet har naturligvis betydet meget. Man kan tydeligt se Kegnæs, når man ser ud over Østersøen ved Birk Nakke.

Det er en oplevelse at være på tur rundt omkring

på Gelting Birk, og så er det næsten lige meget, hvilken årstid man befinder sig i.

Der er gjort meget for, at sjældne og truede dyrearter kan finde et sted, hvor de kan formere sig, og det gælder alle arter, der hører til området. For eksempel har skrubtudserne fået et leveområde, hvor det godt nok er grævlinger, pindsvin, musvåger, krager og skader, der er efter dem, og det er de, men alligevel klarer de sig takket været de gode forhold - trods tab. Skrubtudser hud er giftig, men de dyr, der vil spise dem, vender dem om, hakker eller bider hul i bugen og fortærer deres indvolde. Det er skader, grævlinge, musvåger, pindsvin, ræve og musvåger, der anser dem for at være en lækkerbidsken.

Gelting Slot blev bygget i 1770erne ovenpå resterne af et gammelt gods fra 1440. Slottet bebos privat af Baron og Baronesse von Hobe-Gelting og er ikke tilgængeligt for offentligheden. Kendt er slottet især på grund af Sønke von Ingwersen, der ændrede sit navn til Baron Seneca von Gelting efter at han var blevet adlet af den danske konge.

Godset Gelting / Gelting Slot, der allerede nævnes i Kong Valdemar Sejrs Jordebog i 1231 blev ombygget og udvidet af Seneca Baron von Geltingen i 1700-tallet.

Godset bebos stadig af en gren af Senecas familie, nemlig Baron og Baronesse von Hobe-Gelting.

Red.

Slesvigsk snysk tilberedt over bål

(kan selvfølgelig også tilberedes på et almindeligt komfur)

Arbejdstid: 30 min. - Kogetid: ca. 20 min. - 4 personer.

300 g røget skinke i skiver
60g smør
1 hakket løg
6 gulerødder skåret i skiver
6 kartofler skåret i tern
300 grønne bønner
60 dl vand
3 dl liter sødmælk
300 g grønne ærter
smørbolle af 60 g smør og 4 spsk hvedemel
1 stort bdt. hakket persille
salt og peber
Tilbehør: Sigtebrød

Tilberedning

Lad kartofler, løg og gulerødder og bønner koges møre i vandet.

Krydr med salt og peber.

Lad retten koge i 10 min.

Bland ærterne i og hæld mælken i.

Når retten er ved kogepunktet jævnes snysken med en smørbolle, Dvs. smør og mel, som røres sammen.

Retten serveres med hakket persille, skinkeskiver og selvbagt sigtebrød

Sigtebrød

- 50 g gær
- 2,5 dl vand,
- 2 dl liter kærnemælk,
- 3 spsk sirup,
- 1,5 spsk salt,
- 500 g sigtemel
- ca. 200 g hvedemel et helt æg til pensling

Udrør gæren med lidt af vandet. Opvarm resten af vandet, pisk det sammen med kærnemælken og udrør det i det sammenblandede mel. Tilsæt salt og sukker. Ælt dejen, til den er helt blank. Dæk dejen med et rent klæde og lad den hæve i ca. halvanden time. Nu æltes dejen igen igennem og formes som et rundt brød . Prik i dejen med en gaffel og lad dejen hæve i ca. 20 minutter. Derefter pensles dejen med det piskede æg. Sæt dejen til bagning i Dutch Oven over bål i ca, 30 minutter. I normal elektrisk ovn i ca. 40 minutter ved 225 grader.

***Velbekomme!
Sigtebrød og
røget skinke
smager herligt
til snysk.***

Red.

Niels-Jørgen Hansens liv og levned

Hvem er nu det?

Han er en kendt person i Sydslesvig, bor i Risby og er medlem af næsten alle sydslesvigske foreninger og i det politiske parti SSW (Sydslesvigsk Vælgerforening) samt den Danske Kirke.

Men nu for at begynde med begyndelsen. Han er rigsdansker, født 04.10.1957 i Haderslev, gik her i skole og tog studentereksamen i året 1978. Blev til hans store glæde fritaget for militærtjenesten og startede på seminariet i Haderslev, hvor han bestod sin lærereksamen i 1982. Ved siden af arbejdede han som svømmelærer, da en studerende jo altid har brug for penge.

Hans mor var veninde med Gerda Waldinger, der dengang arbejdede på Jes Kruse-Skolen i Egernførde. Hun blev hans gudmor, og således blev tråden knyttet til Sydslesvig. Niels-Jørgen søgte arbejde her og blev

ansat ved Risby Danske Skole i august 1982 under den daværende leder Preben Bach Nielsen, fandt en bolig i byen og blev i 1985 gift med Rosemarie, som kom fra Slesvig. De har en søn, der efter studentereksamen flyttede til Odense for at studere. Her bor og arbejder han den dag i dag.

Risby Danske Skole havde i 1982 55 elever, der var fordelt på 3 klasser. 1.-4. kl., 5.-6. kl., og 7.-9. kl. Der var dengang ansat 4 lærere på skolen.

Da Preben Bach Nielsen blev pensioneret i 1992, overtog Niels-Jørgen ledelsen. Samme år blev Jes Kruse-Skolen til en fællesskole, så skolen blev til en såkaldt grundskole. Eleverne fra 7.-9. klasse kom alle til Egernførde.

Den største fejl der i hin tid blev begået, er at Risby ingen dansk børnehaven havde.

Børnehaven børnene skulle køres til Borreby Børnehaven i Egernførde. Slesvig-Ligaen samlede penge ind til en børnehaven, som var tænkt til at ligge på sportspladsen, hvor der var god plads. Skoleforeningen mente dog ikke, der var et behov for en børnehaven, så efter nogle år blev de indsamlede penge givet til en børnehaven i Askfelt. Til gengæld blev Risby Danske Skole renoveret, så den nu fik et multirum med et smartboard og det hele. Risby Danske Skoles skæbne var hermed afgjort, når man ser tilbage, var det jo nok dødsstødet.

Niels-Jørgen gik på pension den 1.10.2019. Herefter havde skolen 2 skoleledere, inden den i juni 2020 blev nedlagt, da der kun var 22 elever tilbage.

Men nu lidt om skolens historie. Den blev bygget

1954. Slesvig-Ligaens formand dengang, Peter Kragelund, tog initiativet, samlede penge ind til byggeriet, og Slesvig-Ligaen betalte driften, indtil Skoleforeningen i Flensborg overtog den. Det er nu hensigten, at den tidligere skole skal have navnet

»Kragelunds Kulturhus«, således at den danske kultur gerne skulle fortsætte i Risby. Normalt er en skole jo et fast punkt i et mindretal, men et kulturhus kan have samme formål.

Hvad sker der nu i Risby? Eller hvad skal der videre ske? Alt skal fortsætte som hidtil, dog uden skole. SSF, Sydslesvigsk Forening, har i øjeblikket 75 medlemmer, og de mødes til ca. 10-12 arrangementer om året, og Niels-Jørgen er her formand. Risby UF har godt 200 medlemmer, og her er Niels-Jørgen

Fra skolens indvielse i 1954

kasserer. SSW, Sydslesvigsk Vælgerforening, har 15 medlemmer og er repræsenteret med 1 i kommunerådet, og her stillede Niels-Jørgen op ved kommunalvalget som nummer 2. Det skal lige nævnes, at Risby har ca. 2500 indbyggere. Ligeledes er Niels-Jørgen formand for SSF i Rendsborg-Egernførde amt.

Han håber, at alt fungerer på samme måde i fremtiden, altså fastelavnsfester for børn, årsmøder, koncerter og julefrokost.

Bogbussen fra Dansk Centralbibliotek kommer en gang om måneden forbi med forsyning af nye bøger, som der er en del lånere, der udnytter. Skolen har sammen med Egernførde fået en fælles pedel, som kommer en gang om ugen. Han

hjælper med at vedligeholde og reparere inventar og bygningerne.

Det sidste ønske fra Niels-Jørgen, selvom en del penge allerede er skænket af fonde, er en projektør samt computer, edb-udstyr og møbler til kontor og det gamle smartboard, og meget gerne til nye borde og stole i gymnastiksalen, da de gamle er ved at falde fra hinanden, samt til mødelokaler på skolen. Slesvig-Ligaens Landsindsamling kan nok hjælpe lidt til her, men det er delvist afhængigt af medlemstallet.

Alt bliver modtaget med glæde og taknemmelighed.

En tak til Niels-Jørgen for den tid han ofrede på mig.

Anne Oesterle

Treja Danske Skole Skolen med de „7 gode vaner«

Projekt dag for indskolingselever

Der er projektdag for indskolingseleverne efter sommerferien 2023, da jeg ankommer til Treja Danske Skole den 25. april i år, og netop på denne dag er der sprogfitness-dag for dem.

Én gang om året tilbyder Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig en sprog-event for indskolingseleverne på de mange forskellige skoler i Sydslesvig i samarbejde med Skoleforeningen og Sprogforeningen.

På parkeringspladsen står Centralbibliotekets bogbus, og sprogfitness-aktøren, pædagogisk konsulent ved Skoleforeningen og formand for Sprogforeningen i Sydslesvig, Katrin Lass, står foran bogbussen i fantasifuld og skøn mariehønedragt. Hun er omgivet af en række forventningsfulde børn i 5/6-års alderen og er i gang med at udvikle børnenes sproglige formåen med geberder og fagter. Det ser så

Foto: Ami

Katrin Lass i mariehønedragt foran en skare af forventningsfulde børn.

hyggeligt ud, og børnene er alle spændt opmærksomme med begejstrede og måbende ansigtsudtryk. Det er helt klart,

at de får tilfredsstillet deres medfødte behov for at leve og opleve en stund i en eventyrlig fantasiverden.

Info om Treja Danske Skole

En veloplagt og smilende skoleleder, skoleinspektør Bjørn Rosenaum, byder mig velkommen og tager mig med på sit kontor, hvor vi får en lille snak om ham selv og om skolen. Bjørn er født i 1965, og han har blandt andet gået i skole på Jes Kruse-Skolen i Egern-

Foto: Ami

førde, og han husker mig som lærer på skolen i tiden fra 1974-1980. Vi får en lille snak om den tid og fortsætter umiddelbart derefter med at gå ind på selve Treja Danske Skole og dens spændende hverdag og pædagogiske principper. Treja Skole har et nært og sær-

deles godt samarbejde med Ørsted Danske Børnehave, der "leverer" elever til 1. klasse hvert år. Treja Danske Skole og Ørsted Børnehave har også en fælles og meget interessant hjemmeside, der giver gode og informative oplysninger om børnehaven og skolen. Der er tre klasser i skolen. 1./2. klasse, 2/3. klasse og 5./6. klasse, og der er fem lærere, der er fastansatte på skolen, der har 44 elever. "Men næste år er vi oppe på 51 elever", siger en glad skoleleder.

Foto: Ami

Sløjdelokalet

Foto: Ami

Her bor 1. klasse.

Skolens principper og de 7 gode vaner

Jeg lærer noget om skolens principper og om "de syv gode vaner".

"Hvad er det?" spørger jeg forbavset og interesseret? Godt nok synes jeg, at jeg har læst noget om dem i avisen en eller anden gang, men nu vil jeg gerne have det repeteret.

Bjørn haler nogle bøger frem fra reolen og forklarer: "Idéen med de syv vaner kommer fra USA, hvor forfatteren Stephen R. Covey i 1989 udgav en bog med titlen "The 7 Habits of Highly Effective People". Bogens indhold er stadig meget aktuelt, fordi indholdet faktisk er tidløst. Det er Treja Danske Skoles hensigt at give både elever, forældre og lærere nogle gode "værktøjer" til at kunne bevæge sig gennem livet med succes".

Vane nr. 1 Vær proaktiv!

(Det er dig selv, der skal være aktør.)

Vane nr. 2. Begynd med slutningen!

(Hvad er det, du vil opnå?)

Vane nr. 3. Gør det første først. (Gå efter målet!)

Vane nr. 4. Tænk Win-Win

(Samarbejd med andre og lad de andre også få noget ud af det!)

Vane nr. 5. Søg først at forstå - dernæst at blive forstået!

(Husk at lytte opmærksomt til de andre, før du kommer med egne synspunkter!)

Vane nr. 6. Skab Synergi!

(Gå efter alternativer og kompromisser, hvis I ikke kan blive enige!)

Vane nr. 7. Slib saven! (Sørg hele tiden for at udvikle dig selv på alle plan!)

"Udmærkede vaner!", tænker jeg, der er brugelige alle ste-

der. Måske skal jeg lige selv se på mine egne vaner. Kan jeg mon forbedre dem? Det kan jeg sikkert", tænker jeg. "Jeg må absolut købe den bog!"

Foto: Ami

Foto: Ami

Skolens skønne omgivelser

Vi ser ud ad vinduet?

»Er det Trenen dernede?«, spørger jeg.

»Ja«, siger Bjørn. »Der er ikke langt derhen. Det er så skønt at se den hver eneste dag, når jeg ser ud ad vinduet.«

Jeg kan sagtens følge ham! Det må være dejligt, hver eneste dag at kunne se på den historisk set så vigtige og smukke flod, der bugter sig gennem landskabet og smelter sammen med Rejde å ved Hollingsted, dér, hvor Dannevirke ender.

Og der er kun 7 km til Hollingsted fra Treja. Treja betyder formentlig Træå. Og navnet har naturligvis med navnet på floden Trenen at gøre.

Vi går ud af kontoret, for Bjørn vil gerne vise mig skolen.

Vi er på besøg i SFOen, i klasselokalerne, i sportshallen, i musiklokalet i kælderen (imponerende!) på sportspladsen og mange flere steder. Skolen er indbydende med en dejlig, varm og smilende atmosfære og lever- med den opbyggelige og smittende ånd, man sporer

På tur gennem skolen

her, lige ind i sit allerinderste - op til en dejlig, åndrig skole, der gør alt for at bevæge sig op imod det ambitiøse skolekoncept, som Treja Danske Skole har sat op på sin hjemmeside. Jeg kan kun anbefale alle at tage på besøg på denne hjemmeside (www.oersted-treja.de) for blandt andet at læse om skolens skolekoncept. Der er opstillet rammer for 9 pædagogiske områder. I midten står konceptet for "trygge rammer":

Her holder SFOen til.

Læring med trygge rammer

Et godt sted at være er et godt sted at lære.

Skabe et læringsmiljø, hvor eleverne kan udvikle deres eget potentiale uden at være bange for noget, der mislykkes, eller at de ikke slår til.

Respekt, omsorg og nærvær.

Andet dansk arbejde på skolen

Der er meget dansk foreningsarbejde på skolen, for her holder de danske foreninger også til. Der er spejdere på stedet, og SSF og SSW har begge deres virke her. Der er altid massevis af årsmødegæster i den dejlige sportshal. Og så tilbydes der naturlivis også aftenskoleundervisning for dem, der gerne vil lære dansk.

Der er et stort ønske, og det er ønsket om anskaffelse af en bålhytte på skolens grund, som vil kunne danne rammen omkring rigtig megen læring mange givende aktiviteter ude i den fri natur. "Men det koster mange penge", siger Bjørn med et alligevel håbefuldt smil. "200.000 kr.", spørger jeg. "Ja, mindst", siger Bjørn Rosenbaum. "Måske også lidt mere, "men nok deromkring".

Foto: Ami

Foto: Finn

Eksempel på, hvordan et bålhus på skolen kunne se ud.

Efter mit besøg på Treja Danske Skole mener jeg, at det er et særdeles godt sted at være for både elever, forældre og ansatte på netop denne her dejlige danske skole med særdeles dygtige og engagerede medarbejdere midt i Sydslesvigs hjerte og ikke langt fra Dannevirke.

Da Kongeåen og Kolding Å var et grænseland, der lignede filmenes vilde vesten

Told var meget vigtigt førhen

I mange århundreder var det vigtigt for fyrster at få fat i så mange rede penge i form af guld-, sølv- eller kobbermønter til deres pengeklæder som muligt. Hvis man ønskede at markere sig militært over for naboen var rede penge helt nødvendige, for med dem kunne man købe sig en hær af lejetropper, der havde kamperfaring og som adlød fyrsten så længe, de blev betalt. Rede penge var meget nødvendige, hvis en fyrste ønskede at gøre sig gældende i datidens samfund.

Indtil man for alvor begyndte at få tillid til papirpenge (sedler) i det 19. århundrede var penge lig med mønter i guld-, sølv- eller til nød kobber.

Da skatter ikke blev betalt efter indkomst før sent i det 19. århundrede, så måtte man ty til andre midler, og her blev opkrævning af told fra handelsmænd et vigtigt middel til at skaffe sig rede penge. Deres handelsaktiviteter var jo langt hen ad vejen baseret på rede penge.

Told blev et vigtigt middel for fyrsterne til at skaffe sig rede penge og det udnyttede man rask væk ved enhver grænse til nabo-fyrstendømmer - der var f. eks. mange toldsteder langs Rhinen, hvor der var mange små fyrstendømmer, medens

England på den anden side var et samlet rige, her var transporten af varer fra en del af landet til en anden del ikke belastet af nogen form for told. En af grundene til at England blev det første industrialiserede land var måske bl. a. at der ikke var sådanne fordyrende toldgrænser, som man f. eks. kunne møde i det, der senere blev til Tyskland. De mange mindre og små fyrstendømmer i Tyskland kunne ikke alene skabe grundlaget for en industri baseret på dampkraft.

Toldgrænserne på den jyske halvø

Vi kan bare se på Øresundstolden, der var en vigtig indtægtskilde for den danske konge.

En anden vigtig toldindtægt kom fra tolden på eksporten af stude og heste fra Jylland fra middelalderen og op gennem 1600-årene. I 1600-tallet kommer op mod 1/3 af kongeriget's toldindtægter fra tolden på stude ved grænsen mellem Nørrejylland og Slesvig.

Jylland opdrættede i middelalderen og langt op i tid store mængder stude og også heste, som blev eksporteret til Holsten og videre til de store byer i Nederlandene. (Der blev også betalt told af importerede varer som tobak, luksustøj mm,

Grænsen ved Kongeåen og Kolding Å

men den havde ikke samme betydning som udførselstolden på stude og heste).

Når studetrækkene passerede grænsen mellem kongeriget Danmark og hertugdømmet Slesvig ved Kongeåen og lidt syd for Kolding Å, skulle de betale told til kongen (som også var hertug af Slesvig) og i perioder var der også andre hertuger i Slesvig, der også fik deres del af kagen, men langt den største del af tolden tilfaldt kongen og blev erlagt i Ribe og Kolding, længere nede i Slesvig skulle de betale en noget mindre toldsats ved de såkaldte transittoldsteder i bl.a. Toldsted, Gottorp og Rendsborg, før de endelig nåede Wedel ved Hamborg, hvor studene blev solgt videre. I 1600-tallet var antallet af stude, der blev fortoldet ved Toldsted, på deres højeste og i 1641 passerede der 23.000 stude gennem toldstedet.

Den gamle bro over Kolding Å ved Søndergade i Kolding.

I Ribe og Kolding, der var hovedtoldstederne, blev den »store told« opkrævet. I mange år lød den på 1 rigsdaler pr. dyr, ved transittoldstederne som Toldsted blev der opkrævet den »lille told« på 1/2 skilling pr. dyr (der gik 96 skilling på en daler). »Den store told« var den mest tyngende og den var vel også den, der gav mest i indtægt for kongen. Det var derfor fristende for de skiftende konger at sætte »den store told« op. I begyndelsen af det 16. århundrede under Kong Hans lå »den store told« på 2 skilling pr. dyr, Christian d. 3. tidoblede tolden til 20 skilling pr. dyr. Det betød at smugleriet pludselig blev et problem, studedrifterne søgte til uofficielle vadesteder ved

Kongeåen eller det tørre land mellem Kongeåen og Kolding Å i området omkring Lunderskov for at undgå at betale tolden ved Ribe og Kolding toldsteder.

Ruinerne af Riberhus.

Smuglerierne af stude voksede markant under Frederik d. 2. og Christian d. 4.

Under Frederik d. 2. gik det helt grasset, for da forhøjede kongen tolden til 3 rigsdaler pr. dyr.

Smugleriet må være eksploderet. Lensmændene på Riberhus og Koldinghus kunne slet ikke sikre, at alle studedrifter blev fortoldede. Kongens reaktion var derfor at intensivere kontrollen, som man nu bedst kunne det i slutningen af 1500-tallet. Han befalede, at en fæster af en fæstegård ved Gredstedbro og en ved Foldingbro skulle pålægges opgaven at holde øje med, om der blev ført stude over Kongeåen, uden at studedriveren havde betalt told ved Ribe Toldsted.

Senere kom der flere til af den slags fæstegårde også langs Kolding Å, hvis fæstere blev en slags embedsmænd, der endda havde lov til at anholde studedriveren og beslaglægge deres gods (studene), hvis de forsøgte at krydse åen uden at have fået en kvittering fra tolderen i Ribe/Kolding.

Kongen var godt klar over smugleriets karakter og hvordan det foregik, for i et af brevene til en af kontrollanterne stod der, at smuglerierne især foregik om natten.

Frederik d. 2. greb også til andre midler: Smugleri skulle straffes som almindeligt tyveri - dvs. beslaglæggelse af smuglervarerne og forbryderen skulle hænges; der blev rejst en galge ved Kolding til skræk og advarsel; på galgen blev der sømmet en oksehud med kohorn for at understrege alvorren i forbuddet mod smugleri. Frem til 1661 risikerede smuglere dødsstraf, hvis man blev taget i at smugle stude eller heste over grænsen mellem kongeriget og Slesvig. Flere blev hængt på det grundlag eller skudt på stedet, hvis smugleren nægtede kendskab til det studehold, han drev over åen. Der skulle ikke meget til for at blive dømt til døden for smugleri.

I 1588 blev Niels Lønborg dømt til døden ved hængning på Ribe ting for at have uds muglet 4 stude. En krøbling fra Silkeborg kanten blev i 1636 dømt til døden for at have uds muglet en hest over et ulovligt vadested ved Kolding og derefter solgt hesten ved Immervad Kro, han blev dog benådet af kongen på betingelse af, »at han ikke herefter har samkvem med skarnagtige mennesker enten ved nat eller dag!«

I 1565 blev Hans Christensen skudt af Claus Hønborg, en af kongens folk, senere herredsfoged, fordi Hans Christensen ikke ville oplyse Hønborg om, om der var betalt told for det kvæg, han var ved at drive over Kolding Å. Der var jo alligevel dødsstraf for smugling, så kunne man lige så godt skyde den formodede smugler på stedet! Det var dog ikke ufarligt for en mand som Claus Hønborg at være så nidkær. I mange år derefter måtte Claus Hønborg have kongens særlige beskyttelse, da Hans Christensens slægt og venner havde truet Claus Hønborg på livet som hævn for drabet på Hans Christensen. Efter 1661 lempedes straffen, så man fjernede dødsstraffen for smugleri.

Det vilde vesten langs Kongeåen og Kolding Å - de berygtede vadestedridere

Fæstebønder som kontrollanter ved grænsen eller dødsstraf hjalp ikke! Smugleriet fortsatte

op gennem 1600-årene. Under Christian d. 4. tog man et nyt middel i brug for at nedbringe smugleriet. Der blev oprettet et korps af såkaldte vadestedridere, i første omgang på 4 ryttere, senere udvidet til 8, selvom tolderren i Ribe ikke mente, de ville betyde så meget i kampen for at nedbringe smugleriet. Med vadestedriderne kom grænsen mellem kongeriget og hertugdømmet til at ligne det vilde vesten. Den ene halvdel af gruppen af vadestedridere hørte under tolderren i Ribe, den anden halvdel under Kolding tolderren. Hver aften ved solnedgang red vadestedriderne ud fra hhv Kolding og Ribe for at se, om de kunne få fat i smuglere. De mødtes ved Skodborg og vendte så tilbage til Kolding og Ribe. Deres påklædning får én til at tænke på netop film om banditter i det vilde vesten. De medbragte to ladte pistoler, var iført læderbukser og en lang frakke uden krave og knappet højt op i halsen og en hat. Deres løn var ringe, men for at gøre dem så effektive som muligt, så fik de halvdelen af værdien af det smuglergods, som de konfiskerede.

Vadestedriderne var ikke populære i befolkningen; de blev jo nemt for nidkære i tjenesten, da deres løn afhang af, hvor effektive de var - til tider blev de derfor lidt for nidkære og beslaglagde dyr, der ikke viste sig at være smuglergods.

Der er mange historier om voldelige overfald på vadestedridere. I 1660 en januarnat listede 2 mænd sig således ind hos Niels Sørensen Vadestedrider (kaldet »Sorte Niels«) i Kolding, gennembankede ham og slog huller i hovedet på ham. Hans pistoler slog de i stykker og hans stok, hans lerpiber og hans stenkrus slog de også i stykker.

Hadet mod vadestedriderne var stort: I forbindelse med en kontrol af en studedrift råbte en af driverne »at alle vadestedridere var skurkagtige og burde slåes ihjel som hunde og så skulle man lade hundene æde deres lig«.

Et af de værste tilfælde af konflikt mellem lokalbefolkningen fandt sted på Vejen Kro i 1738.

3 vadestedridere var kommet ind i kroen. Kro-

Grænsen ved Kongeåen og Kolding Å

manden overfaldt dem med sin stok og pudsede en hel del folk på dem, så vadestedriderne frygtede for deres liv. En af dem tog da sin pistol og skød mod kromanden, der blev ramt ved hoften og senere døde af såret. En af de andre vadestedridere skød også, men ramte ingen. Derefter trak de sig tilbage i nogenlunde god orden. Da de hørte, at kromanden var død, flygtede de for at undgå evt. straf.

Det vilde vesten blev i 1760 afløst af mere ordnede forhold, da korpset af vadestedridere blev nedlagt og erstattet af 10 kontrollører, der boede langs grænsen.

Udførselstolden på kreaturer og heste blev endelig afskaffet i 1827. Til gengæld fortsatte smuglerierne af diverse manufakturvarer den modsatte vej.

Kongeåen hed oprindeligt Skodborg Å, navnet Kongeå er første gang nævnt i 1698. Navnet har sin rod i det forhold, at det var her kongens told skulle betales. I perioder kaldtes også Kolding Å for Kongeåen.

Hans Jørgen Lych Larsen

Ribe ca. 1580 med en større studedrift i forgrunden og Riberhus til højre.

Kilder:

P. Eliassen: Kongeåen eller den gamle grænse 1926.

Karl-Erik Frandsen: Okser på vandring 1994.

Ansøgninger om støtte fra Slesvig-Ligaens Fond

Foreninger og institutioner, hjemmehørende i Sydslesvig, kan søge støtte fra Slesvig-Ligaens Fond til kulturelt og humanitært arbejde i Sydslesvig.

Ansøgningskema kan hentes på vores hjemmeside: www.slesvigligaen.dk. Det udfyldte skema returneres inden 31. august hvert år til foreningens formand.

(Husk at anføre tydelig telefonnummer og e-mail-adresse)

På det første styrelsesmøde efter ovennævnte ansøgningsfrist vil indkomne ansøgninger blive behandlet, og evt. bevilget støtte vil efterfølgende blive udbetalt.

Arnkiel Parken ved Munkvolstrup (Munkwolstrup) i Sydslesvig

Der sad i fordums Tid
De harniskklædte Kæmper,
Udhvilede fra Strid;
Saa drog de frem til Fienders Meen,
Nu hvile deres Bene
Bag Høiens Bautasteen.

Da Adam Oehlenschläger skrev Danmarks nationalsang, tænkte han sikkert først og fremmest på de barske vikinger fra sagnkongernes tid, Kong Skjold, Roar og Helge og mange flere, da han skrev ovenstående vers af „Der er et yndigt land«, men begravelser i gravhøje og langdysser går meget længere tilbage, ja rundt omkring i Danmark og Sydslesvig vidner langdysser, runddysser og Jættestuer om vore forfædres gravsættelser. Vi kender rigtig mange af dem, og vi ved at der kun er få procent af dem tilbage.

Danmark havde engang 50.000 gravhøje, men nu er der kun 2800 tilbage, og det vil sige 5,6 procent. I Sydslesvig er der nogenlunde det samme forhold, Skrydstrup-pigens og Egtved-pigens grave fandtes i bronzealderhøje. Jellingehøjene er fra vikingetiden, Jættestuen ved Isted er fra yngre stenalder, og så er der de mange langdysser både i Danmark og i Sydslesvig, der vidner om yngre stenalder, bondestenalderen, tragtbægerkulturen.

Eksempel på tragtbeager fra Bronocice,
Polen_3.550_v._Chr..

Von Silar - Eigenes Werk, CC BY-SA 3.0. Wikipedia

Tragtbeagerkulturen var fremherskende i Nordeuropa 4400-2800 før Kristi fødsel. Den tidlige tragtbeagerkultur ligger i tiden fra 4200-3500 f. Kr.

Den sene tragtbeagerkultur ligger mellem 3500 f. Kr. til 2800 før Kr.

Jættestuer med enkeltgrave var typiske i tiden fra 2800 -2400 f. Kr.

Sydslesvig har også mange markante gravhøje. Her kan nævnes bronzealderhøjen Kong Arrilds høj, der ligger i Stiftungsland Schäferhaus Nord i Harreslev (Harrislee) kommune lige uden for Flensborg.

Mon ikke Kong Arrild er en af Danmarks mange sagnkonger? Men ligesom i Danmark ser man rigtig mange gravsætninger langs med Hærvejen, og et rigtig spændende sted er **Arnkiel Parken i Munkvolstrup (Munkwolstrup)**.

Arnkiel Parken

Munkwolstrups navn hidrører fra Munk (Stedet ejedes af Ryd Kloster) og Volstrup, opkaldt efter mandenavnet Val/Vol og torp. Altså Vals torp, Vals landsby.

I 1690 var provst magister Troels Arnkiel fra Aabenraa på tur langs med Hærvejen. Han var meget historisk interesseret og fik øje på 7 langdysser ved Munkvolstrup, der endnu var temmelig intakte.

Det enestående er, at provsten beskrev langdysserne meget detaljeret, så man ret nøjagtigt ved, hvordan langdyssernes stensætninger har set ud. Senere tiders grusomme krigshandlinger i hertugdømmet bevirkede nemlig, at der blev taget store mængder af kampesten til diverse byggerier, blandt andet også til oprettelsen af det østrigske monument ved Sankelmark for de faldne østrigske og prøjsiske soldater i krigen 1864. Men der blev også taget sten til byggeri af bøndergårde og andet. Der var ligeledes mange gravrøvere, der var på spil.

Man kan stadig se på de ikke restaurerede gravhøje, at der er rodet gevaldigt rundt i dem.

Foto: Ami

Det østrigske mindesmærke ved Sankelmark.

I 2003 blev en af langdysserne restaureret efter alle kunstens regler efter den fine beskrivelse, som provst Troels Arnkiel havde givet, og stedet tiltrækker tusindvis af interesserede hvert år.

Restaureringen er blevet et mesterværk og kan ikke andet end at vække beundring for fortidens bygmestre og naturligvis også for dem, der restaurerede den 70 meter lange langdysse. Hele langdysseområdet er på 2,5 ha. Markerne ejedes af bondemand Jens Thaysen, og han kunne angive, at området kaldtes „Kämpegraf“.

Foto: Ami

*Den restaurerede langdysse i Arnkiel Park.
Der er 30 kampesten på hver side.*

Foto: Ami

En af de ikke restaurerede langdysser i Arnkiel Park. Man ser tydeligt, at der er rodet i den. Næsten alle kampestenene er revet op og taget med, og der har været gravrøvere på spil.

Arnkiel Parken

Det er let at tyde, at navnet hidrører fra tilstedeværelsen af alle de enestående langdysser og den ene runddysser, der også er på stedet.

Arkæologerne kan se, at der også af og til er blevet foretaget begravelser i Tragtbæger tidens langdysser i bronzealderen og jernalderen i en række af de langdysser, der er blevet fundet i Europa.

Måske har gravstederne haft hellig betydning. Måske har der været tingpladser på stedet.

Vi ved det ikke, men vi må regne med, at Hærvejen allerede har eksisteret dengang. Både Røverhulen ved Isted, der også er bygget i Tragtbæger tiden, og Langdysserne i Arnkiel Parken vidner om det.

Folk har ønsket, at gravstederne lå langs med befærdede veje, og området har sikkert været tæt beboet.

Foto: Ami

Her ses indgangen til et af gravkammerne i langdyssen.

Mellemrummene mellem kampestenene blev lukket hermetisk med marksten og mørtel.

Foto: Ami

Der er rigtig mange tavler med oplysninger på stedet, og under læsningen af dem beundrer man vore forfædres dygtighed med at sætte de vældige og tunge kampesten omkring langdysserne.

Foto: Ami

Den runde gravhøj i Arnkiel Park.

Arnkiel Parken

Informationsbygning med mange interessante oplysninger om stedet.

Arnkiel Park er bemærkelsesværdig, og vi synes næsten, at den er Sydslesvigs svar på Avebury i England. Den restaurerede langdysse er simpelthen så prangende og imponerende.

**Arnkiel Parkens adresse er:
Munkwolstruper Weg 35
24988 Oeversee**

Ami og Leif Jessen

Slesvig-Ligaens Landsmøde 2023
Lørdag den 23. september 2023 kl. 14.15

Rødding Højskole

Flors Alle 1
6630 Rødding

DAGSORDEN

1. Valg af dirigent.
2. Valg af protokolfører og 2 stemmetællere.
3. Formandens beretning.
4. Fremlæggelse af foreningens regnskab til godkendelse (bilag 1)
5. Fremlæggelse af fondens regnskab (bilag 2).

Bilagene er trykt i Thyras Vold nr. 920

6. Fremlæggelse af det kommende års driftsbudget til godkendelse.
7. Valg af bestyrelsesmedlem - på valg er:
 - *Jens Hønholt*
 - *Gunnar Hattesen*
8. Valg af 2 suppleanter - på valg er:
 - *Kerstin Pauls og Finn Limbrecht.*
9. Valg af statsautoriseret / registreret revisor. Bestyrelsen foreslår genvalg af SY:
 - Ernst & Young P/S*
 - 6400 Sønderborg.*
10. Behandling af indkomne forslag.
11. Eventuelt

Regnskab 2022

I henhold til Slesvig-Ligaens vedtægters § 5 offentliggøres regnskabet her.

Foreningens driftsregnskab (alle beløb i DKK)

<u>Indtægter</u>	2022	2021	2020
Kontingent	7.250	10.750	53.888
Bidrag, renter og udbytte	27.769	19.053	21.619
	35.019	29.803	75.507
<u>Udgifter</u>			
Drift, kontorhold m.v.	87.555	52.864	60.443
Thyras Vold	47.799	48.419	44.012
			104.455
Overskud / underskud	-100.335	-71.480	28.948
<u>Indsamlinger og uddelinger</u>			
Indgået bidrag og gaver	13.223	13.150	322.367
Til disposition	13.223	13.150	322.327
Årets resultat	-87.112	-71.480	29.948
Uddelt støtte i Sydslesvig			
Overført til Slesvig-Ligaens Fond			
		-58.330	293.419
Der disponeres således:			
Hensat Landsindsamling	-23.799	-959	8.839
Hensat til senere disposition	-63.313	-57.371	284.580
	-87.112	-58.330	293.419
Balance pr. 31. dec.			
<u>Aktiver</u>			
Tilgodehavender	12.059	19.053	3.748
Aktier			
Obligationer & investeringsbeviser	335.946	426.758	105.037
Flensborg Avis	48.724	48.724	48.742
Union Bank	52.056	52.056	52.075
Likvid beholdning	77.750	157.868	536.696
Aktiver ialt	526.535	704.459	746.296
<u>Passiver</u>			
Egenkapital	632.651	663.205	408.300
Årets kursregulering	-90.812	26.817	-29.675
Hensat til senere disposition	-63.313	-57.371	284.580
Egenkapital	478.526	632.651	663.205
Hensat forpligtelse særlige formål			
Landsindsamlingen	33.009	56.808	57.767
Hensatte forpligtelser	33.009	56.808	57.757
Kortfristet gældsforpligtelse	15.000	15.000	25.326
Passiver ialt	526.535	704.459	746.298

Ernst & Young
Revisionspartnerselskab
Jan Thietje
Statsautoriseret revisor

Det foreliggende regnskab indstilles til Landsmødets godkendelse

Regnskab 2022 Slesvig-Ligaens Fond

(Alle beløb i DKK)

Fondens driftsregnskab

<u>Indtægter</u>	2022	2021	2020
Bidrag, renter og udbytte	433.315	144.399	146.428
Kurstab	-213.697	-110.155	
Negative renter	2.186	-2.253	
	217.432	31.991	
<u>Udgifter</u>		31.991	146.428
Drift, revision m.v.	13.932	-12.796	12.772
Forvaltningsgebyr	4.000	-4.144	3.370
Årets resultat før skat	199.500	15.051	130.286
Skat inkl. tillæg / fradrag	26	25	(20)
Årets nettoresultat	199.526	15.076	130.306
Årets nettoresultat fordeles således:			
Uddelinger	160.000	229.981	-
Konsolidering 25% af nettoresultat	76.204	5.009	
Kursgevinst *)	-105.288	-110.155	5.212
Overførsel til disponibl kapital	68.610	-109.759	125.094
	199.526	15.076	130.306
Balance pr. 31. dec.			
<u>Aktiver</u>			
Bundne aktiver	3.298.353	4.043.060	3.887.759
Disponible aktiver	379.238	319.628	419.387
Aktiver ialt	3.677.591	4.362.688	4.307.146
<u>Passiver</u>			
Bunden Egenkapital	3.298.353	4.043.060	3.887.759
Disponibel egenkapital	369.238	300.628	410.387
Egenkapital i alt	3.667.591	4.343.688	4.298.146
Gæld	10.000	19.000	9.000
Passiver i alt	3.677.591	4.362.688	4.307.146

*) Realiseret kurstab ovf. til bunden kapital.

Sydbanks Forvaltningsafd.

Tim Frandsen, Forvaltningschef

Det foreliggende regnskab indstilles til Landsmødets godkendelse

Tillidsposter i Slesvig-Ligaen

TILLIDSPOSTER I SLESVIG-LIGAEN 2022-23

SLESVIG-LIGAENS BESTYRELSE

Horst-Werner J. Knüppel	formand	horst.wj.knueppel@gmail.com
Gunnar Hattesen	næstformand	gunnar_hattesen@live.dk
Jens Hønholt	kasserer	ajhoenholt@gmail.com
Hans Jørgen Lych Larsen	sekretær	lychlarsen@hotmail.com
Anne Oesterle	bestyrelsesmedlem	tlf.: 0049-43466406
Kerstin Pauls	suppleant	paulskerstin@web.de
Finn Limbrecht	suppleant	finn@spejder.de

BESTYRELSEN FOR SLESVIG-LIGAENS FOND

Horst-Werner Knüppel	formand	horst.wj.knueppel@gmail.com
Gunnar Hattesen	næstformand	gunnar_hattesen@live.dk
Jens Hønholt	kasserer	ajhoenholt@gmail.com

THYRAS VOLD - REDAKTION

Anne-Margrete Jessen	ansvarshavende redaktør	amjess@aol.com
Horst-Werner Knüppel	formand	horst.wj.knueppel@gmail.com
Anne Oesterle	bestyrelsesmedlem	tlf.: 0049-43466406
Gunnar Hattesen	næstformand	gunnar_hattesen@live.dk

SLESVIG-LIGAENS HJEMMESIDE

Wolfgang Bradtke	webmaster	wolbra@dkd-web.de
------------------	-----------	-------------------

RØDDING HØJSKOLE • KØREVEJLEDNING

**Flors Allé 1
DK-6630 Rødding**

GPS - koordinater
N 55°22' 12.023
E 9°03' 07.373

wh

SLESVIG-LIGAENS LANDSMØDE 2023

afholdes lørdag, den 23. september 2023 på
RØDDING HØJSKOLE
Flors Allé 1,
DK-6630 Rødding

PROGRAM

- Kl. 12.00 Spisning (Slesvig-Ligaen vil gerne være vært)
Kl. 13.00 Foredrag/Debat: Aktuelt tema med fokus på
Sydslesvig og det danske mindretal
Kl. 13.45 Kaffebord, hvor Slesvig-Ligaen er vært
Kl. 14.15 Landsmødet begynder

Dagsorden, bilag og kørselsvejledning findes inde i bladet.

Af hensyn til såvel spisningen og det arrangerede kaffebord bedes
om tilmelding til foreningens formand

Horst-Werner J. Knüppel på mobil: **(+45) 2015 1687**

eller på mail: Horst.wj.knueppel@gmail.com

senest den 18. september 2023.

THYRAS VOLD - udgivet af Slesvig-Ligaen

Højgårdvej 2, Sædding, DK-6900-Skjern, tlf. (+45) 2015 1687

e-mail: horst.wj.knueppel@gmail.com

Bankkonto: Sydbank 8065-1039275

REDAKTION

Anne-Margrete Jessen (ansvarshavende redaktør), Haferstieg 20, D-24941 Flensburg, - e-mail: amjess@aol.com - tlf. (+49) 461-8400724

Horst-Werner J. Knüppel (formand), Højgårdvej 2, Sædding, DK-6900 Skjern - e-mail: horst.wj.knueppel@gmail.com

Anne Oesterle, Alte Ziegelei, D-24214 Gr. Königsförde, - tlf. (+49) 4346 6406

Gunnar Hattesen - gunnar_hattesen@hotmail.com

Grafik og design: Willi Hansen • Tryk: Flensborg Avis

Stof til næste nummer af bladet senest den 01. oktober 2023

Følg også med på Slesvig-Ligaens hjemmeside: www.slesvigligaen.dk

ISSN 0902-707